

Pensioenverevening bij echtscheiding

Waarom kiezen deelnemers niet bewust?

Resultaten kwalitatief onderzoek

Inhoudsopgave

1

Conclusies en aanbevelingen 3

2

Doel van het onderzoek 6

3

Redenen om niet bewust te kiezen 9

4

Redenen om wel bewuste afspraken te maken over pensioen 16

5

Suggesties voor verbetering 21

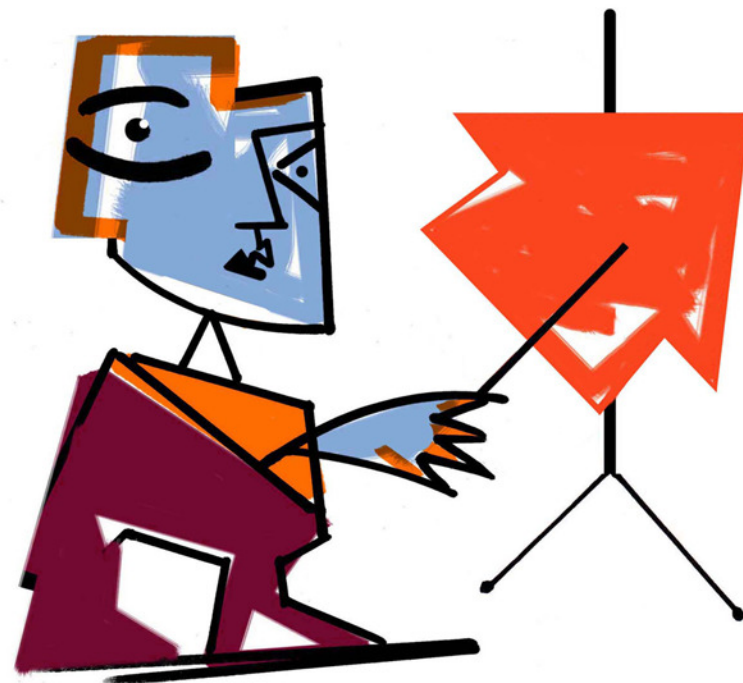
6

Bijlagen 25

1

Conclusies en aanbevelingen

Kennisdeling verplichten

Inzichten

Kennis ontbreekt

Een van de belangrijkste aspecten is dat het kennisniveau onder deelnemers omtrent pensioenverevening bijzonder laag is. Er lijkt een sterk verband te zijn tussen de aanwezige kennis over pensioenverevening en het maken van afspraken. Zonder kennis over het bestaan zal men hier niet naar handelen.

Na kennisneming ontbreekt logica achter wet

De wet stelt dat het pensioen evenredig verdeeld moet worden na een echtscheiding. Tegenwoordig zijn er veel tweeverdieners wat deze wet, in de ogen van de deelnemers, achterhaald en onlogisch maakt.

Grote rol voor de advocaat/mediator

Het vertrouwen in de advocaat is groot. Men lijkt blind te varen op informatie van de advocaat of mediator en heeft zelf zoveel aan het hoofd dat men zelf nauwelijks op onderzoek uit lijkt te gaan. De link wordt duidelijk niet gelegd tussen echtscheiding en het (opgebouwde) pensioen, waardoor men ook niet de noodzaak ziet om hier zelf naar te zoeken.

Aanbevelingen

Benut

De kennis onder deelnemers over pensioenverevening moet vergroot worden. Dit kan door contactmomenten tussen deelnemer en pensioenfonds beter te benutten en informatie te verschaffen. Stel het bijvoorbeeld aan de orde op het moment van trouwen en/of als men start met het opbouwen van pensioen in het pensioenfonds. Zorg er ook voor dat tijdens het online zoeken er eerder een link wordt gelegd tussen echtscheiding en pensioen.

Evalueer en/of evolueer de wet

De wet zou gezien de reacties van de respondenten enige uitleg en/of opfrissing nodig hebben. De vraag is of het in het kader van het nieuwe pensioenstelsel en de trend naar meer individualiteit nog past in de huidige tijdsgeest.

Maak meer gebruik van de rol van de advocaat / mediator

Zorg ervoor dat ook andere experts als mediators/advocaten/notarissen etc. de wet kennen en deze ook aan de orde stellen tijdens een echtscheiding..

Kennisdeling verplichten

Inzichten

Niet standaard in (online) convenant

Doordat standaard niets over pensioen in de (online) echtscheidingsconvenant is opgenomen, wordt het bemoeilijkt dat men er zelf achter komt. En zoals gezegd, gebrek aan kennis leidt tot het uitblijven van keuzes over pensioenverevening.

Verkeerde veronderstellingen

Opvallend is dat er veel verkeerde veronderstellingen bestaan over pensioenen. Velen denken bijvoorbeeld dat hun opgebouwde pensioen ook hun eigen pensioenpot is. Zij zullen dus zelf geen informatie opzoeken, omdat er in hun ogen geen reden toe is wanneer zij in een echtscheiding liggen. Ook denkt men dat het veel rompslomp met zich mee brengt, de verhouding met hun ex-partner kan verslechteren en

Geen rol pensioenfondsen

Opvallend is dat men geen rol ziet voor pensioenfondsen in het kader van pensioenverevening. Men zegt eerder informatie in te winnen bij de gemeente dan hun pensioenfondsen. Een pensioenfonds komt vaak pas in beeld als de echtscheiding al achter de rug is.

Aanbevelingen

Laat onderwerp standaard in (online) convenant opnemen

Zorg dat mensen er hoe dan ook mee geconfronteerd worden, zodat zij gedwongen worden om over pensioenverevening na te denken ten tijde van een echtscheiding.

Benadruk meer de voordelen om het nu al vast te leggen

Dit neemt mogelijk bij voorbaat al een aantal barrières weg om er niet mee aan de slag te gaan.

Geen rol pensioenfondsen

Pensioenfondsen doen er goed aan om hun kennis te verspreiden onder personen en/of instellingen die (meer) contact hebben met mensen. Zorg dat ze ambassadeurs hebben die kennis kunnen delen of informatie bij de gemeente verspreiden.

2

Doel van het onderzoek

Aanleiding: weinig deelnemers lijken bewust te kiezen voor pensioenverevening tijdens een echtscheiding

Ruim één op de drie huwelijken of geregistreerde partnerschappen lijkt te eindigen in een echtscheiding. Dat blijkt althans uit de cijfers van een aantal pensioenfondsen dat dit onderzoek heeft geïnitieerd.

Dat er bij een echtscheiding beslissingen genomen moeten worden over (financiële) zaken moge duidelijk zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan regelingen met betrekking tot een koophuis/hypotheek, (kinder)alimentatie, eventuele schulden, etc. Pensioen hoort daar natuurlijk ook bij, maar toch wordt er slechts in 0,4% van de gevallen (officiële) afspraken gemaakt over pensioenen tijdens een echtscheiding.

De reden voor dit lage percentage is onduidelijk. Laat staan dat bekend is hoe het gedrag positief kan worden beïnvloed. Belangrijk is dat deelnemers meer bewuste keuzes maken over hun pensioen bij hun echtscheiding.

Op verzoek van zes pensioenfondsen heeft TNS NIPO daarom tien actieve deelnemers ondervraagd, die in het (nabije) verleden gescheiden zijn of nog in scheiding zijn. Dit om de mogelijke oorzaken te achterhalen en haakjes te vinden voor het beïnvloeden van hun gedrag.

Deze samenvatting geeft de voornaamste resultaten van het kwalitatieve onderzoek weer. De onderzoeksverantwoording is in de bijlage van deze rapportage terug te vinden.

Van centrale vraag naar onderzoeksvraag

Waarom kiezen deelnemer (niet) bewust voor pensioenverevening bij hun echtscheiding?

1. Wat zijn redenen om geen bewuste afspraken te maken over pensioen?

2. Wat zijn redenen om wel bewuste afspraken te maken over pensioen?

3. Welke elementen en/of kanalen zijn hier verder op van invloed?

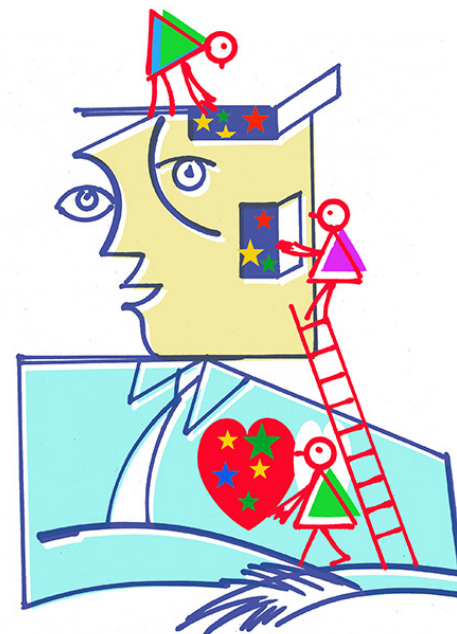
3

Redenen om niet bewust te kiezen

De belangrijkste oorzaken waarom men geen bewuste keuze maakt

1. Kennis ontbreekt dat deze wet er is
2. Kennis ontbreekt over pensioenen
3. Onderwerp pensioen staat niet hoog op de agenda
4. Komt niet standaard aan de orde bij een echtscheidingsconvenant
5. Negatieve beeld/verkeerde beeldvorming die men erbij heeft

1. Kennis ontbreekt van het bestaan van de wet

- Men weet niet van het bestaan van deze wet af; laat staan dat men de **term pensioenverevening** kent
- Na kennisneming (tijdens de interviews) **begrijpen velen de logica achter de wet niet**. Dit lijkt nog eens extra te gelden onder de allochtonen. Sommigen vinden de regeling niet van deze tijd. Tegenwoordig hebben de meesten toch een eigen inkomen en dus een eigen pensioen?
- Als men er al van gehoord heeft dan **begrijpt men niet altijd de werking van de wet** goed. Men denkt te kunnen volstaan met een mondelinge afspraak. Men vertrouwt erop dat er geen beroep op elkaars pensioen wordt gedaan middels een **mondelinge afspraak tussen de (ex-) partners**, zonder alle scenario's goed te hebben uitgedacht waardoor de ander wellicht van de afspraak af zal zien.
- Daarnaast denkt men dat de **wet alleen in werking treedt als er actief een beroep** op wordt gedaan (ze verwachten niet dat de wet automatisch ingaat als er niets verder is vastgelegd)

*"Is dat echt zo? Moet ik mijn pensioen dan delen met mijn ex? Wat ouderwets!"
(hoofdkostwinner)*

"We hebben het afgesproken en mijn ex verdient meer dan ik, dus ik ga er niet van uit dat zij aanspraak zal doen op mijn pensioen." (niet hoofdkostwinner)

2. Kennis over pensioen ontbreekt

- Deelnemers leggen **geen automatische link tussen hun scheiding en hun pensioen**. Tijdens een echtscheiding is de mindset nog eens extra sterk op het 'nu' gericht en denkt men en/of wil men niet denken aan later
- **Pensioen wordt als complex beleefd** waar mensen niet met plezier in duiken. Daardoor kunnen dingen die van belang zijn tijdens een echtscheiding met betrekking tot het pensioen over het hoofd gezien worden
- Deelnemers beschouwen hun opgebouwde pensioen overigens ook als hun eigen pensioenpot; men weet niet dat ex-partner ook recht heeft op een deel van het pensioen van de deelnemer. Men is in de **veronderstelling dat het eigen opgebouwde pensioen altijd eigen blijft** en dat dit dus niet verdeeld hoeft te worden.
- Gebleken is dat 'pensioen' mede door dit gebrek aan kennis bij (bijna) niemand hoog op de to-do list staat bij de te regelen zaken van een echtscheiding. Ze laten een onderwerp als dit **liever aan de experts over**.

"Pensioen, dat is gewoon echt een jungle voor mij. Verzekeringen begrijp ik nog wel, maar pensioen..!"
(hoofdkostwinner)

"Ik zie geen verband tussen mijn echtscheiding en mijn pensioen, dat heb ik toch zelf opgebouwd? Dit is echt nieuwe informatie, dit vertelt niemand je. Ik dacht echt dat het van mij was en niet dat ik dat met hem moest delen."
(hoofdkostwinner)

3. Pensioen staat al niet hoog op de agenda, laat staan tijdens een scheiding

- Pensioen lijkt voor de meeste mensen een **ver-van-mijn-bed-show** omdat "*het nog zo ver weg is*". Daardoor voelt het niet als iets dat nu, tijdens een echtscheiding relevant is.
- Het onderwerp wordt bovendien **niet automatisch aan een echtscheiding gekoppeld**. Dit is een gevolg van dat men denkt dat pensioen 'eigen' is (dus geen/onvoldoende kennis over pensioen).
- Soms is het strategisch gezien niet handig om aan de orde te stellen. Er zijn **andere prioriteiten in de onderhandeling**, zoals kinder(alimentatie), hypotheeklasten, schulden, etc. Omdat er veel zaken, zowel emotioneel als rationeel, afgehandeld moeten worden zijn er beslissingen die **minder urgentie lijken te hebben, zoals pensioen** die daardoor later of niet genomen worden.
- Ook zijn er mensen die het bewust wegstoppen en **struisvogelpolitiek toepassen**. Juist omdat er zoveel geregeld moet worden en omdat elke beslissing (mogelijk) een probleem oplevert lijkt het makkelijker om **niet over pensioen te beginnen, omdat dit een nieuw discussiepunt brengt**. Geen zin in rompslomp is een belangrijk aspect, maar ook er niet aan willen denken en hopen dat het overwaait speelt hier bij mee.

"Ik moest aan zoveel dingen denken ten tijde van de scheiding. Dan heb je op gegeven moment geen zin meer." (hoofdkostwinner)

"Ik wilde niet aan pensioen denken, gewoon kop in het zand en wachten tot het over gaat. Gevalletje struisvogelpolitiek." (hoofdkostwinner)

"Hij maakte van ALLES een punt, dus ik had echt geen zin om dan óók nog over pensioen te beginnen. Geen slapende honden wakker maken." (hoofdkostwinner)

4. Pensioenverevening komt niet standaard aan de orde bij een echtscheidingsconvenant

- Men is simpelweg **niet geweest op de regelgeving**. Men is van mening dat dit in het takenpakket van de advocaat of mediator zou thuishoren.
- Men vaart blind op de expertise van de mediator/advocaat waardoor risico wordt gelopen dat het niet wordt opgenomen in het convenant. Er lijken gevallen waar het wel degelijk door de advocaat of mediator aan de orde is gesteld, maar waar uiteindelijk geen afspraken over verevening in de scheidingsconvenant zijn opgenomen. Sommigen zijn echter wel **van mening dat ze het wél geregeld hebben**, terwijl dat niet het geval is. Niet iedereen is er dus van op de hoogte dat een advocaat hier geen stappen in kan nemen zonder de beide (ex-)partners.
- Het is momenteel bijvoorbeeld **geen standaard onderdeel van het scheidingsconvenant**. Dit draagt er niet aan bij dat mensen aangespoord worden om hier zelf over na te denken. Bovendien noemen enkelen dat het niet op internet staat als iets dat geregeld moet worden. Zo ook bij een **flitsscheiding (online) waar pensioen niet aan de orde wordt gesteld** waardoor men er geen afspraken over maakt.

"De advocaat heeft het over pensioen gehad, dus die heeft het vast voor mij geregeld. Hij zal het wel doorgegeven hebben? Toch?" (hoofdkostwinner)

"Moet dat dan? Het stond niet bij het flitsscheidingsformulier op internet." (hoofdkostwinner)

5. Negatieve/verkeerde beeldvorming over pensioenverevening

- Men denkt dat het **te veel rompslomp** met zich mee zal brengen
- Wat ook mee kan spelen is het gevoel **niets meer met de ex-partner te maken willen hebben**. Dit duidt op verkeerde voorkennis aangezien pensioenverevening juist een uitweg is om geen contact meer te hoeven hebben.
- Denkt dat dat **schade kan aanbrengen** aan de (goede/slechte) relatie met de ex-partner
- Daarnaast kunnen de **kosten van een advocaat** flink oplopen, dat kan een argument zijn om niet nog meer zaken als pensioen te bespreken

*"Als je één mailtje terugkrijg van de advocaat staat er alweer 6 minuten op de factuur hoor!"
(niet hoofdkostwinner)*

4

Redenen om wel bewuste afspraken te maken over pensioen

De belangrijkste oorzaken waarom men wel een bewuste keuze maakt

Tijdens de interviews kwam naar voren dat enkele respondenten wel een bewuste keuze had gemaakt. De belangrijkste element hierbij was dat zij bekend waren en/of ervaringen hadden met de wet pensioenverevening.

- Het lijkt erop dat mensen tijdens een echtscheiding zelf zelden over pensioenen nadenken (ze hebben immers genoeg aan hun hoofd), maar dat men **via anderen leert men dat de wet bestaat**. Een advocaat of mediator die erop wijst bij het opstellen van de convenant.
- Ook wordt er bij een echtscheiding **informatie ingewonnen bij gescheiden vrienden** (van vrienden). Deze lijken ook een goede bron van informatie.
- Een enkeling gaf aan al eerder een keer te zijn gescheiden, dus (onder andere) **uit ervaring** wist hij dat hier een keuze over gemaakt moest worden.

"Hoe ik het wist? De advocaat vertelde het ons." (niet hoofdkostwinner)

"Een vriendin van mijn ouders vertelde mij over het bestaan hiervan en haar ex werkte in dezelfde branche. Zij kon mij dus goed helpen." (niet hoofdkostwinner)

"Met mijn eerste vrouw hebben we wel gelijk verdeeld, maar nu hadden we samen geen kinderen en we verdienen allebei prima. Het leek ons dus makkelijker zo." (evenveel)

Mensen die verevenen hebben voor hun keuze verschillende argumenten (1)

- Voorwaarde is dat men van de wet/onderwerp af weet
 - Wanneer (ex-)partners ervoor kiezen om na hun echtscheiding hun **pensioen te verdelen** lijkt dat vaak voort te komen uit een **eerlijkheidsgevoel**. Met name in huishoudens waar de inkomens veel van elkaar verschillen lijkt zowel de hoofdkostwinner als degene met een lager (of zelfs ontbrekend) inkomen het eerlijk te vinden om het pensioen (gelijk) te verdelen. Er lijkt een **plichtsgevoel** te zijn.
 - Een ongelijk inkomen is mogelijk doordat een van de ouders minder is gaan werken om de zorg voor de jonge kinderen (deels) op zich te nemen. Diezelfde **jonge kinderen hebben invloed op de keuze van verevening** van het pensioen. Zo kunnen jonge(re) kinderen een reden zijn om hier goede afspraken over te maken om ruzie te voorkomen aangezien ex-partners door die kinderen nog veel met elkaar te maken hebben. Bij oude(re) kinderen is die 'verplichting' er niet en kan men kiezen om van verevening af te zien. In beide gevallen zijn er in ieder geval afspraken over op papier gezet.
 - Een belangrijke voorwaarde is dat het (plichts)gevoel van een eerlijke verdeling er alleen lijkt te zijn wanneer er **geen sprake is van een vechtscheiding**. Zolang de ex-partners geen/weinig wrok voor elkaar voelen lijkt er een hoop zaken waaronder pensioenverdeling bespreekbaar te zijn.

*"Natuurlijk zou het voor mij financieel voordeliger zijn om het niet te verdelen, maar het is wel zo eerlijk om het wel te doen."
(hoofdkostwinner)*

*"We hebben de komende jaren nog veel met elkaar te maken door de kinderen, dus je kunt het maar beter goed geregeld hebben."
(niet hoofdkostwinner)*

Mensen die verevenen hebben voor hun keuze verschillende argumenten (2)

- Voorwaarde is dat men van de wet/onderwerp af weet
 - Door ongelijkheid in inkomen tijdens het huwelijk kan er ook juist een rechtsgevoel ontstaan. Men dat hij/zij (bij wet) **recht heeft op de helft van het pensioen** van de ex-partner. Dat gevoel in je recht te staan leidt er dan toe dat (één van beide pensioenen) verevend wordt.
 - Wanneer het inkomen van de (ex-)partners minder van elkaar verschilt kan er ook heel bewust voor gekozen worden om het pensioen juist niet te verevenen. Men is van mening dat elk van beide (ex-)partners goed voor zichzelf kan zorgen en dat het **makkelijker is om van verevening af te zien**.
 - Daarnaast lijkt het, ongeacht welke keuze er in de verdeling wordt gemaakt, dat men het regelt **om rompslomp te voorkomen**. De zaken kunnen beter worden afgehandeld, zowel bij een 0% verdeling als een 50/50 verdeling.

"Ik heb er gewoon recht op! Hij wilde niet dat ik zou werken, dan heb ik dus ook niet mijn eigen pensioen en mag ik een deel van hem. Niet iedereen weet dat, maar ik zal het tegen iedereen zeggen die het wil horen." (niet hoofdkostwinner)

"Ik ga hem heus geen poot uitdraaien, maar ik ga ook niet afzien van waar ik recht op heb." (niet hoofdkostwinner)

"We hebben allebei gewoon een goed salaris, dus we hebben besloten om van elkaars pensioen af te zien." (evenveel)

"Je kunt het beter vastleggen hoor. Dat is gedoe, maar het wordt erger als je het niet doet." (hoofdkostwinner)

5

Suggesties voor verbetering

Geef meer bekendheid aan de wet en maak gebruik van het kanaal van de advocaat/mediator

- Het staat buiten kijf dat verbetering in de informatievoorziening gewenst is. Een aantal geeft aan dat ze nog niet met de wet bekend waren en dat zij hier destijds graag op geattendeerd zouden zijn door hun advocaat of mediator. Aangezien die altijd in het spel zijn bij een echtscheiding, zou het een mogelijkheid zijn om het **verplicht te stellen aan advocaten** dat zij hun cliënt hierover inlichten
- Voor meer bekendheid zou er ook meer communicatie moeten zijn over pensioenen en scheiden. Wat duidelijk is geworden is dat men voor (extra) hulp en informatie veel gebruikt maakt van het internet tijdens een echtscheiding en dan met name de online zoekmachine Google. De regeling of überhaupt het **onderwerp pensioen zou eerder moeten verschijnen in Google** wanneer men op specifieke woorden zoekt die op een scheiding zouden kunnen duiden aangezien.
- Een externe optie voor communicatie is **Postbus 51** welke spontaan als een geschikte partij hiervoor wordt genoemd.

"Ik vind dat echt de taak van de advocaat hoor, dat hij mij vertelt wat ik wel en niet moet regelen. Daar betaal ik hem toch voor?" (hoofdkostwinner)

"Dit vind ik wel iets voor Postbus 51. Die zou mensen daar wel op attent kunnen maken." (niet hoofdkostwinner)

Koppel informatie ook aan trouwmoment en neem keuze voor pensioenverevening standaard op in convenant

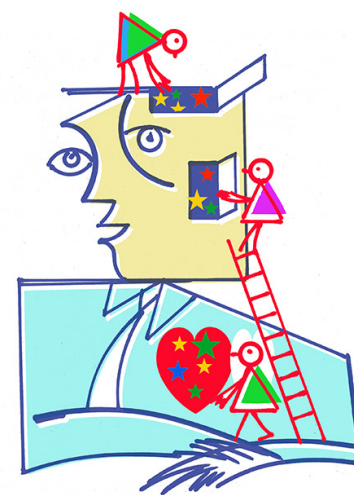
- Pensioenen op de agenda zetten
 - Voor de pensioenfondsen zelf zijn de mogelijkheden om mensen **hierop te wijzen bij het sluiten van een huwelijk**. Daarmee kun je de partners dwingen om er in ieder geval over na te laten denken en dat er al een (eerste) kennismaking met pensioenverevening heeft plaatsgevonden.
 - Daarnaast kan een pensioenfonds **informatie verschaffen wanneer men bij het pensioenfonds start**. Het zou bij deze informatie moeten staan aangezien men dan mogelijk nog naar de bewuste afspraken gaat kijken.
- Pensioen standaard aan de orde stellen bij een echtscheidingsconvenant
 - Laat het onderwerp standaard op nemen in de **online checklist van de (financiële) zaken die geregeld moeten worden** bij een echtscheiding of websites met informatie. Pensioenverevening zou hier een grotere rol in moeten spelen dan het nu doet (die is namelijk nihil).
 - Verder zou het **bij de 'standaard' online flitsscheiding toegevoegd** moeten worden aan de basisconvenant. Nu is dit een optie die op eigen initiatief toegevoegd moet worden, maar indien men niet op de hoogte is van de wet zal men hier ook niet zelf afspraken over invoegen.

"Ik miste echt een app waarin ik kon afvinken wat ik allemaal moest regelen. Het was dat we hierop gewezen werden door de advocaat, maar anders had ik het denk ik niet geweten." (niet hoofdkostwinner)

"We hadden gewoon zo'n flitsscheiding van internet en daar stond niets in over pensioen. We hebben er zelf een alinea over toegevoegd." (hoofdkostwinner)

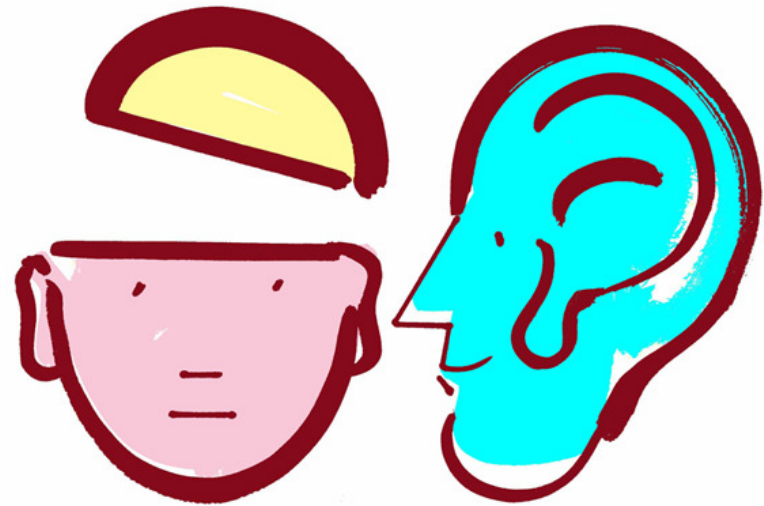
Zorg voor brede exposure van het onderwerp waardoor scheiden ook meer wordt gekoppeld aan pensioen

- Voor ondernemingspensioenfondsen zou het waardevol kunnen zijn om 'ambassadeurs' in het leven te roepen. Op de werkvloer kan wellicht het een en ander opgevangen worden en een **collega zou dan informatie kunnen geven en/of kunnen doorverwijzen**
- Ook zouden **bij de gemeente kantoren folders over scheiden en pensioenen** verspreid kunnen worden. Dit is toch een kanaal waar men komt om 'officiële' zaken te regelen.
- Overigens was er eveneens een aantal die het een achterhaalde wet vond, dus er kan ook nagedacht worden om de **wet te evalueren en op basis hiervan eventueel aan te passen of de standaard te veranderen.**

6

Bijlage

Onderzoeksverantwoording

Methode

Kwalitatief onderzoek aan de hand van 10 vrije, individuele interviews van elk ca. 30 minuten

Veldwerk

Het onderzoek heeft op 6 juni 2016 in Amsterdam (TNS NIPO) plaatsgevonden en is bijgewoond door vertegenwoordigers van de volgende pensioenfondsen; Pensioenfonds Horeca & Catering, Shell en PWRI.

Onderzoeksdoelgroep

De respondenten voldeden aan de volgende achtergrondkenmerken:

- In de afgelopen 12 maanden gescheiden of op dit moment aan het scheiden
- Spreiding op geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, inkomen, sector en beroep
- Verdeling van hoofdkostwinners en niet hoofdkostwinners

De respondenten zijn uitgenodigd voor het onderwerp echtscheidingen.